

Validering – det är att se människan!

Landshövding Ingegerd Wärnersson har av Svenska ESF-Rådet utsetts till att leda en grupp som ska lyfta fram det informella lärandet – lärandet utanför ramarna – Sverige. Uppgiften knyter an till behovet av att sprida kunskap och skapa nya nätverk med utgångspunkt i gemenskapsinitiativet Equal. I detta samtal med Kenneth Abrahamsson, adjungerad professor vid Luleå tekniska universitet och ansvarig för forskarnätverk om lärande i liv och arbete speglas samspelet mellan formell vuxenutbildning och informellt lärande. Samtalet börjar dock med Ingegerd Wärnerssons egen bildningsgång, den krokiga vägen från småskolseminariet till rollen som skolminister och uppdraget som landshövding i Blekinge som en ny utmaning.

Krokigt lärande eller raka spåret?

- KA: Ibland diskuteras begreppet krokigt lärande, att man kan utbilda sig till någonting och så blir man någonting helt annat. Hur ser ditt krokiga lärande ut när det gäller den utbildning du har och vad du gör nu?
- IW: Det finns ju ingen utbildning i att bli landshövding. Min krokiga väg är att jag var mycket bestämd redan i unga år att jag skulle bli lågstadielärare, och det blev jag. Så redan där tog jag ett beslut.
- KA: Kände du redan i skolan att du skulle bli lärare?

IW: Ja, jag fattade det beslutet när jag kanske var 12 eller 13 år, så det har funnits hela tiden. Jag har trivts i skolan och tyckt att det var roligt. Jag sökte efter andra året på gymnasiet till seminariet i Växjö för att bli lågstadielärare eller småskollärare, som det hette då. Jag kom in, men blev avrådd att börja av dem som hade antagit mig. De tyckte att jag skulle bli flygvärdinna eller så tyckte de att jag skulle ta färdigt min studentexamen.

KA: Så det behövdes inte studentexamen för att komma in då?

IW: Nej, det räckte med realskolan. Men jag blev inte flygvärdinna, däremot tog jag studentexamen, och jag blev ändå lärare så småningom.

KA: Hade du något motstånd mot att bli flygvärdinna, när du egentligen ville bli lärare?

IW: För mig har aldrig flygvärdinna varit något glamoröst yrke. De tyckte att jag hade väldigt goda språkkunskaper och att det kunde jag ta betydligt bättre till vara, och då tyckte de att det var slöseri att bli småskollärare. Det är ganska intressant! De sitter och arbetar på ett småskoleseminarium och tycker att språkkunskaper inte är viktiga. Det är viktigare att vi får duktiga flygvärdinnor.

KA: Det politiska stråket, satsade du på det parallellt då?

IW: Nej, det kom efter att jag hade arbetat ungefär tio år på Örtagårdsskolan i Rosengård i Malmö, åren som egentligen slipade mig och formade mig både som människa och som lärare. Där kom insikten att hur mycket jag än ville och försökte göra som lärare, så kunde jag inte lyckas, utan det är via de politiska besluten. Så jag lämnade Malmö 1977, för att flytta till Båstad kommun. Då hade jag bestämt mig för att nu ska jag gå in i politiken. Jag har aldrig varit aktiv i någon ungdomsorganisation, och har inte tillhört en familj där man har varit aktiva i politiken heller, utan beslutet är grundat på mina erfarenheter från skolan.

KA: Då kan man ju verkligen säga att Rosengård har blivit livets hårda skola, som den skildras idag, som verkligen utsatt.

IW: Vi var med om att bygga upp hela stadsdelen, som då skulle omfatta 20 000 människor och byggde alla nya skolor och arbetade oerhört mycket på att skapa gemenskap och ge människor rötter. Jag vet att de rektorer som fanns med, gjorde enorma insatser för stadsdelen. De var starka och de hade bra kontakter med politikerna och kunde påverka. Sedan vill jag inte säga att nuvarande rektorer är sämre utan det är hela samhället som har blivit svårare.

KA: Men det krokiga lärandet gick sedan en rak väg mot politiken och skolans värld, skolpolitiken.

Om läskunnighet, utanförskap och lusten att lära...

IW: Jag har varit en påverkare, tror jag, i alla år. Inom politiken blev det skolpolitik fast det var inte tänkt att det skulle bli det. Det var genom ett misstag, när jag hamnade i riksdagens utbildningsutskott. Den skånska gruppen, som jag tillhörde, var väldigt noga med att man aldrig skulle gå till sin egen profession, vilket jag delar, men hur det än var hittade de ingen annan ledamot. Parallellt med det här var jag intresserad av internationella frågor och kom tidigt med i Unesco. 1998 ville jag bli ledamot av utrikesutskottet men blev utnämnd till skolminister.

KA: Ja, i Uneskorådet. Det där med läskunnighet.

IW: Ja, läskunnighetsåret, ett mycket stimulerande år med läsförmåga i centrum. Under några år i riksdagen fick jag också vara med i Europarådet med samma inriktning, demokrati och mänskliga rättigheter, och är nu tillbaka som ordförande i Uneskorådet.

KA: Ja, back to basic!

IW: Ja, back to basic! Så jag kan inte klaga precis på mitt liv.

KA: Men läsningen då, var det en del av seminarietanken, att man skulle lära ungdomar att läsa? Du har följt din bana, intresset för läsning och böcker?

IW: Ja, man brukar ju säga att för att en människa ska kunna vara delaktig i demokratin så måste man kunna läsa och skriva. Det är basen för att förstå och också själv kunna förmedla det man själv står för, sina egna värderingar tillsammans med andra. Så ser jag det, och jag tyckte att det var ett spännande år när vi arbetade med läskunnighetsåret för där fick vi ju en ny lärdom. V var i från början mycket fokuserade på att det här handlade om analfabeter i U-länder, men vad vi upptäckte det var ju hur många i vårt eget land som faktiskt inte hade den här kunskapen. Därför påverkade läskunnighetsåret många och man fick en debatt om dyslexi. Många välkända människor gick ut och erkände sitt funktionshinder och det var ett genombrott.

KA: Finns det risker med den nya tekniken, Internet och medier, att det uppstår en ny generation, som inte har den här IT-kompetensen och som hamnar utanför på samma sätt som de som inte kunde läsa?

IW: Både och. Alla människor, i synnerhet de yngsta, de leker sig fram och har man bara miljöer där det finns datorer så kanske de hittar vägar, men vi har ju en mycket, mycket stor andel fortfarande, som inte har en dator där hemma. Plus att antalet analfabeter har ökat i Sverige genom att vi är ett mångkulturellt land. Så vi har en risk med ett samhälle som utvecklas oerhört mycket, och där människor får mer och mer kunskap, att klyftan mellan dem som kan vara med och de som står utanför ökar och framför allt så blir den djupare.

Det livslånga och livsvida lärandet..

- KA: Om man ser på utbildningspolitiken, så har det nu blivit en stark betoning också inom EU Kommissionen på det livslånga lärandet. Vad innebär det livslånga lärandet för dig?
- IW: Först vill jag säga att jag är väldigt glad för att det här har fått ett genomslag i EU Kommissionen och där ska vi vara stolta från svensk sida, att vi har betytt väldigt mycket för synen på det livslånga lärandet. Där har vi satt våra spår.
- KA: Ja, jag tror att även det livsvida har spritt sig i Kommissionens tankar också.
- IW: Ja, och jag kan ju se att vi fick ett genomslag under den tiden, när jag jobbade som skolminister, att vi fick in det livslånga lärandet i ett utbildningsperspektiv också när vi pratade om näringsfrågor. Innan hade det legat separat hos näringsdepartementet, men nu kunde vi genomföra att det adderades på båda hållen, att det skulle gå in i varandra. Det gällde näringsministrarna lika mycket som utbildningsministrarna. Så för mig är ett livslångt lärande ett lärande som vi har verkligen från vaggan till graven. Vi lär inom de traditionella utbildningsmiljöerna, men vi lär också i livet utanför. Det handlar om allt ifrån den egna livs- och arbetslivserfarenheten till att få nya kunskaper på den mer traditionella vägen. Men det slutar aldrig. Jag brukar ta mig själv som ett lysande exempel. Jag är 57 år och har börjat ett nytt jobb som chef för en myndighet, där vissa av verksamheterna är för mig fullständigt okända. Jag kommer aldrig att kunna lära mig dem på djupet, men jag får lära mig en del av verksamheten, och det hade jag aldrig trott, att jag vid 57 års ålder skulle börja lära mig väldigt mycket om miljöförstöring och försurning och allt vad det nu kan vara.
- KA: Jag tänkte på min gamla mor Henny i salig åminnelse som blev 93 år och när hon var 90 så gick hon på en folkhögskolekurs under två veckor, efter att bara ha gått fyra år i skolan under det första världskriget. Hon klagade på kursen och tyckte att de

deltade för mycket med deltagarna. Det var synskadade pensionärer, så hon tyckte att de behandlade dem som barn, som inte hade någon kompetens alls.

IW: Jag tycker att det är en underbar bild du ger. Som skolminister hade jag ansvar för förskolan, ungdomsskolan och vuxenutbildningen. Så jag brukade säga att mina elever var från 1 år till 90 år. Vid ett besök på en folkhögskola träffade jag en sådan här pensionärsgrupp. När jag kom i korridoren och de fick syn på mig, körandes sina rullatorer ropade de: "Hej Ingegerd, det är vi som är dina elever!" Det är för mig ett livslångt lärande. Det var en unik möjlighet att som minister få ha ett helhetsansvar.

KA: Tittar vi på svensk utbildningspolitik så har ju vuxenutbildningen givit oss internationellt erkännande, vi har byggt ut Komvux, studiefinansiering, folkbildningstraditionen och så hade vi Kunskapslyftet under 90-talet. Så det har varit en väldig expansion. Nu har ju expansionen avstannat något, och det är kanske mera neddragningar. Hur ser du på den här förändringen?

Från kunskapslyft till valdering....

IW: Tillkomsten av Kunskapslyftet var ju oerhört bra och det skedde i tider med mycket hög arbetslöshet, och jag tycker det var alldeles rätt sätt att möta den. Vi visste att det var ett projekt som skulle omfatta fem år, men vi visste också att före Kunskapslyftet så hade kommunerna lagt väldigt lite medel på vuxenutbildningen. Man hade gjort det man var skyldig att ge, grunden, Grundvux, och sedan fanns där inte mycket mer. Vi visste också att många utav de gymnasieelever som inte orkade med gymnasieskolan på ett eller annat sätt fick gå till Komvux för att ta sin gymnasiekompetens. Det vi kan se nu, när kommunerna inte har kunskapslyftsmedel så tvingas de göra nedskärningar, vilket på sikt är förödande. Vi måste inrätta ett livslångt lärande i vårt tänkande. Alltså vi måste se att behoven både hos den enskilde och samhället förändras i så rask takt så att vi måste alltid stå beredda på att kunna möta detta. Plus att vi lever i ett mer och mer

mångkulturellt samhälle, som gör att människor som kommer till vårt land inte har samma förutsättningar, och därför måste vi också ha sätt att kunna möta dem. Så jag tycker att vi måste få igång en ny debatt om det livslånga lärandet och hur vi ska kunna möta den. Men alla har ett ansvar, från näringsliv till politiker.

KA: Om jag tar upp just begreppen lärcentra, informell kunskap och validering innebär det att man ska möta människorna närmare, där de finns, och tillvarata deras kompetens. Samtidigt kan det ju finnas en risk för att om vi säger att vi har ett lärcentra här så är det upp till individerna att ställa upp. Vad är positivt och vad är negativt med den här utvecklingen med lärcentra, validering – är det några som är utanför och några som är innanför?

IW: Validering tror jag mycket på, att se varje människas möjligheter. Jag brukar säga, titta efter vad du har i bagaget och se vad du kan utveckla, för då blir det ett individuellt tänkande för hur vi ska kunna hitta vägen för varje enskild individ. Lärcentra är oerhört bra för att de finns nära människor. Men för att ha lärcentra så måste vi först ge kunskap om lärcentra till alla som kan bli berörda, alltså socialförvaltningar, arbetsförmedlingar och vanliga utbildningsanordnare plus näringslivet. Man måste tala om vad ett lärcentra är och skapa kunskap om hur man använder det. Det är den ena delen, och den andra är att det också kan bli ett utanförskap. Man ska aldrig tro att människor är lika, vi är olika och vi har olika förutsättningar, så man måste se till att man har kompetent personal, som kan bli duktiga vägledare och de här vägledarna, som får möjlighet att jobba på ett lärcentra, måste också – det var därför jag nämnde socialförvaltningar – se människors hela livssituation för att kunna ge olika typer av stöd. En vägledare måste också kunna peka på olika vägar för den enskilde för att lösa en del i det hela, men det krävs en god kompetens hos de människor som ska arbeta på ett lärcentra.

KA: Jag tyckte det var vackert det du sade att *valideringen är att se människan*, är det någonting som du har sagt förut eller hur har du kommit fram till det?

IW: Nej, det är nog så som jag tänker, men jag har säkert sagt det flera gånger.

Equal som redskap och utmaning..

KA: Jag tänkte avsluta med att du kommer nu att samverka kring liknande projekt när det gäller lärandemiljöer. Utifrån din position i ett län hur ser du på hur

man kan gemenskapsinitiativet Equal som ett redskap också för att bryta in i skolväsendet eller för att bryta in i den formella miljön? För att undvika att man får ett tvåkanalssystem, där EU-projekten blir en lekstuga för sig och den dystra verkligheten finns någon annanstans.

IW: Det här knyter lite an till det jag sade innan, att kraven ständigt ökar. Det betyder att vi måste skapa så flexibla utbildningssystem som möjligt, som passar just för den enskilda individen. Det kan inte vara som det var en gång, att vi har bara Komvux i den världen, utan nu är det många olika sätt att lära. Min uppgift som landshövding ska bli att tydligare föra fram Equal. Vi har en bra organisation i Blekinge genom vår region, där man samlar olika utbildningsanordnare. Det handlar hela tiden om att marknadsföra. Det tar sådan tid innan människor lär sig vad som finns. Ta till exempel kvalificerad yrkesutbildning, det tog många år att få människor att förstå vad KY är för någonting. Att få ett begrepp att gå in och att förstå, att det här är någonting som man har nytta av, där är det de goda exemplen man ska föra fram. För mig är det jättebra att ha möjlighet att jobba med Equal för jag kan konstatera en sak när jag jobbar, att ett läns utveckling är beroende på vad människor, som bor i länet, har för kompetens.

KA: Och då känns det som om du förespråkar både jämställdhet och mångfald?

IW: Ja.

KA: Och hur det ska lösas i praktiken – är det en utmaning?

IW: Ja, en utmaning som man måste vinna. All personal i vår verksamhet har varit med i ett jämställdhetsprojekt och det slutade i att vi fick generella diskussioner om värderingar, hur ser vi på varandra, respekten, solidariteten och allas lika värde.

KA: Så ni är tillbaka till värdegrunden?

IW: Precis, den kommer man alltid tillbaka till.